

Transcriptie Interview J.J. Overdijk, 4-4-2022

Inhoud:

Pag. 1 Woningen

Pag. 2 Gezinsleven

Pag. 3 Armoede vóór en tijdens de oorlog

Pag. 4 Scabiës en blindedarmontsteking

Pag. 5 Overleven

Pag. 7 De rol van vader en de verstandhouding vader en moeder

Pag. 8 Snoepwinkeltje van opa in de Vestestraat/jeugd van nu

Pag. 9 Het werk van de Heer Overdijk als loodgieter

Pag. 10 Het allereerste werk bij een slager

Pag. 11 Het ongeluk met de bus bloed

Pag. 11 Werken voor de conservenfabriek

Pag. 12 Betekenis van uitdrukkingen: Deze zak weegt 50 kg, een baal uit Exloo, evacuées

I-1: We zitten nu bij, ... wat is uw naam?

G: Overdijk, J.J.

I-1: J.J. Overdijk. En wat is uw voornaam?

G: Joop.

I-1: Joop Overdijk, en wanneer bent u geboren?

G: 18-06-1935.

I-1: 18-06-1935. En waar bent u geboren?

G: In de Langestraat [nr. 60] in Leiden.

I-1: Waar bent u opgegroeid?

G: Drie jaar in de Langestraat en de rest, totdat ik het huis uitging, op de Nieuwe Rijn [nr. 110].

I-1: Wanneer was dat?

G: Dat is in 1958 geweest, toen ik trouwde. Toen heb ik bij mijn schoonmoeder [Johannes H.G. Wortman en Cornelia van der Zwet] ingewoond, op de Waardgracht [nr. 14]. Dat was na de oorlog, toen konden we ook geen huis krijgen. We hebben daar een jaar of drie, vier, van 1958 tot 1963, ingewoond en toen zijn we naar de Willem de Zwijgerlaan verhuisd; daar werden nieuwe woningen gebouwd voor de woningzoekenden. De grachten werden gesloopt. Die hebben ze toen allemaal dichtgetimmerd, plankje ervoor. Dat heeft toen jaren maar blijven staan.

I-1: Onbewoonbaar verklaard.

G: Maar het was hopeloos wonen hoor. Ik kan daar wel iets van vertellen. Dat huis waar ik woonde bij mijn schoonmoeder, mijn schoonmoeder ging eruit, ging naar het bejaardenhuis, toen bleven wij met zijn tweeën, met mijn vrouw alleen, in dat grote huis achter. Het was een groot huis. En toen stond er ineens een mevrouw voor de deur en die wou het kopen van de huisbaas. En die wou het wel kwijt, want die zegt: "Ja, het staat toch voor de sloop, zolang het staat kan je het van mij kopen." Toen zegt ze: "Vindt u het erg als ik bij u kom wonen?" En ik zeg: "Ja, maar hoe gaan we dat oplossen?" "Ja, ik heb ook geen kinderen."

Ik had toen ook nog geen kinderen. Ik zeg: "Ik woon boven en ik blijf boven. Gaat u maar beneden wonen. En waar gaat u dan slapen?"

"Nou, in de achterkamer."

Ik zeg: "Ja, da's wel leuk, maar daar moet ik doorheen, beneden, voor naar de plaats voor het toilet." Het toilet was op de plaats.

"Nou ja, dat moet dan maar."

Dus iedere avond als we naar bed gingen en ik moest nog plassen, eerst kloppen of ik door haar kamer mocht. Het heeft nog een hele tijd geduurd.

I-1: Oh ja? Hoe lang nog ongeveer?

G: Ik denk toch wel een jaar of twee en een half of drie, dat we zo samen gewoond hebben. Maar het waren heel fijne mensen hoor. Ze hebben ook verderop bij ons op die Waardgracht gewoond, maar die ouders gingen er ook uit, het moest allemaal gesloopt. Het was eigenlijk een afbreekhuis. Dus ze moesten eruit en toen kochten ze die een van ons, want dat was natuurlijk wel goed bekeken, want ze kochten het voor een krats. En dan kregen ze van de gemeente heel veel sloopgeld en toen zijn ze daarmee naar Voorschoten verhuisd en daar hadden we nog wel eens contact mee en zo. Het waren heel leuke mensen wel hoor. Maar het was een heel gekke gewaarwording natuurlijk. Maar dat ging toen zo.

I-1: Nou ja, als u daar goede herinneringen aan heeft, is dat prima natuurlijk. Maar u bent dus opgegroeid aan de Nieuwe Rijn. En hoe zag uw gezin eruit?

G: Nou ja, dat was een groot huis, met een achterhuis erbij, dat had je vroeger zo, een achterhuis erbij. Mijn vader heeft toen een kacheltje geplaatst zodat we daar ook verwarming kregen en daar zaten we met het hele grote gezin te eten aan een heel lange tafel, en je hoefde niets te zeggen, het moest stil zijn.

I-2: Kreeg je klappen, als je wat zei?

G: Nee, nee, we hebben nooit geen slaag gehad.

I-2: Gelukkig!

G: Het was toen echt tenminste zoals het hoorde. En daar zaten we dan altijd. En dan dwarrelden we verder allemaal wel door dat huis heen.

I-1: Jullie aten wel allemaal gelijk?

G: Ja, allemaal gelijk.

I-1: We hebben ook wel eens gehoord dat ze in shifts aten.

G: Nee, dat was bij ons thuis niet. Maar er mocht ook niemand blijven eten als je verkering kreeg hoor. Die kon er niet bij.

I-1: Die kon er niet bij, maar het was te duur ook?

G: Nou, niet bepaald, maar de ruimte ...

I-1: Wat heeft het voor u betekend om in zo'n groot gezin op te groeien?

G: Het enige wat ik ervan kan zeggen is dat het een heel leuke ervaring was. Als het goed gaat dan hè. Maar het ging bij ons heel goed, ook onder mekaar met de kinderen, en met mijn ouders ook. Mijn ouders eisten ook niet veel, die hadden één dag vakantie, dan gingen ze een dagje naar Den Haag. En dan namen ze wat spullen voor ons mee terug en dan waren we hartstikke blij. En dan waren wij gewoon thuis. En dan zondags in de middag als mijn vader en moeder uit de kerk kwamen en wij ook en dan ging mijn vader wel eens een borreltje kopen zo zondags en dan schoven wij de tafel en de stoelen aan de kant en dan zetten we een plaatje op en dan gingen we allemaal dansen. Dat was leuk hoor!

I-1: Hoe oud was u toen ongeveer?

G: Een jaar of 16, 17, in die rock-and-roll-tijd, was hartstikke leuk.

I-1: Oké, die moderne muziek?

G: Ja, en dat vonden mijn ouders gewoon goed. Dan kwamen ze later uit de kerk en mijn vader ging altijd een borreltje halen, in de Beschuitsteeg, daar was een cafeetje. Dat was de gewoonte en dan kwam ie om een uur of twee thuis met mijn moeder en dan gingen we om een uur of drie eten.

I-1: Oh, om drie uur al?

G: Het was een heel gekke verdeling, maar ja, dan kwam mijn vader altijd tegen die tijd pas thuis en dan ga je daar naar eten.

I-1: Maar hebt u altijd genoeg te eten gehad?

G: Nee, voor de oorlog niet, zelfs voor de oorlog niet. Dat kan ik me nog heel goed herinneren, dat we dan maar twee of twee en een half sneetje brood kregen en het was geen oorlog.

I-1: Maar toen was het al krap?

G: Toen was het heel slecht.

I-2: Crisis toch?

G: Grote crisis. Ik weet niet of ik dat al verteld heb, maar toen heeft m'n vader.... Mijn moeder had steun, mijn vader liep zonder werk, heb ik dat al verteld?

I-1: Dat heeft u al verteld.

G: En dat ie dan zo'n wagen gemaakt heeft?

I-1: Nee, dat niet.

G: Mijn moeder had een broer en die liep met fruit, met zo'n douwwagen en dat was zo'n handwagen en daar was een wiel van gebroken en toen zei m'n vader: "Nou, dat kan ik wel voor je maken." Maar dat moest op de kant van de wal, van de Kijfgracht waar ze toen woonden. En toen op een gegeven moment hadden ze dat gezien en toen werd hij verraden, dat hij gewerkt had terwijl hij zonder werk was.

I-1 en I-2: Ah, ach!

G: En toen had mijn moeder 8 kinderen, met zestien gulden steun, zestien gulden! En die werden veertien dagen ingehouden tot het uitgezocht was. En toen kwam er iemand aan de deur, mijn moeder heeft dat verteld. Ze zei: "En toen kwam er iemand aan de deur." Van de steun noemden ze dat, toen kwam er zo'n ambtenaar en die wou toch wel even kijken wat mijn vader verdiend had. Toen zei ze: "Nou, kom maar mee, naar de plaats." En toen zaten er twee konijntjes, en zegt ze: "Die heeft ie ervoor gehad." Het was ook zo.

I-1: "Dat is een meenemer", zei je moeder.

G: We waren er hartstikke blij mee. Ze had er twee geslacht voor mijn moeders verjaardag en twee met de kerstdagen. Ze waren vetgemest en toen waren ze zo op. [....] Dus dat was toch een leuk verhaal, maar eigenlijk met een armoedige afloop.

I-1: Ja, een nare...

G: Een nare tijd. Mijn ouders hebben geen beste tijd gehad hoor. Altijd maar zorgen en altijd geld te kort. Enkel in het begin van de oorlog, toen mijn vader werk kreeg, bij de politie op het bureau, daar ging ie dan werken. Toen kreeg ie voor het eerst salaris en toen kregen wij het goed. Toen was er nog geen hongervinter, toen was het gewoon oorlog, nou ja, daar merkten wij toen niet zo veel van. Toen Rotterdam gebombardeerd werd, toen kwam het een beetje dichterbij. Maar verder merkte je daar niet veel van; ik had goed te eten. Alleen het laatste oorlogsjaar was er de enorme hongervinter, met veertien kinderen; hoe m'n moeder dat gered heeft, dat weet ik nog niet hoor. Dat was maar rekken, rekken hoor, met eten [...].

I-2: Hadden jullie in de oorlog toch 19 kinderen?

G: Nee, ze zijn nog allemaal in de oorlogsjaren geboren, de laatste ook nog. Toen hadden we er veertien ja.

I-1: Maar er zijn er ook een aantal overleden?

G: Ja, één erna, de laatste en vijf ervoor. Die heb ik ook niet gekend, die laatste wel, maar die was een beetje [...]. Die heb ik wel even gezien, maar verder ook niet, maar die vijf ervoor, die heb ik nooit gekend. Maar dat was vroeger schijnbaar zo. Er stierven ook meer kinderen.

I-1: Ja, zeker. Er stierven ook meer vrouwen natuurlijk.

G: Mijn moeder had de eerste, die ging dood geloof ik, en de derde, daarna nog één en nog één, maar dat heb ik niet meegemaakt.

I-1: Maar veertien kinderen zijn blijven leven. En vijf zijn als kind overleden.

Maar kunt u nog wat meer vertellen over die heel arme tijd? Hoe jullie dat dan oplosten? U zei wel van: mijn moeder stelde het eten steeds uit.

G: Mijn vader was stoker, bij het politiebureau, conciërge en stoker, en die kon dan wat kolen meenemen, cokes, in zijn aktetas nam hij die mee. Dus we hadden wel een kachel, we hadden warmte, maar ik weet wel dat mijn moeder zei, wat ze bakte dat weet ik niet meer, als hij dan de deksel opendeed dan vloog het tegen de spiegel aan. Het was een soort erwten die ze bakte of wat dan ook, er werd van alles gebakken joh, dat weet ik niet meer.

Heb ik verteld dat die Duitse soldaten een granaat in het water gooiden?

I-1: Nee, dat hebt u niet verteld. Dat was in de oorlog?

G: En toen liepen wij achter die wagen aan, met die jongens, kijken of er wat te pikken viel en toen

goiden ze een handgranaat in het water, zo'n ding met een steel eraan. Die gooide hij erin. Toen kwamen er dooie vissen naar boven, die hebben we eruit geschept en die heeft mijn moeder weer gebakken en ik ben nog steeds versteld dat ze die bakte, want er was geen olie en als het dan gebakken was, dan zat er toch een vreemde smaak aan.

I-2: Reuzel of zo?

G: Nee ..., het eten was ...

I-1: Namaakboter of zo?

G: We aten weleens soep en daar zat een pepermuntsmaak aan.

I-1: Ze gooide gewoon alles wat er was.

G: Het zijn dingen die je nooit vergeet. Aardappelschillen eten, bloembollen.

I-2: Dat was in de oorlog?

G: Ja, bloembollen. Ja, het laatste jaar. En daar kregen we ook scabiës van. Dat is ook heel wat geweest hoor. Het begon tussen je vingers en dan verder.

I-1: Wat is scabiës?

G: Schurft, en over je hele lichaam. Maar de één niet en de ander wel en we sliepen toch bij elkaar, de jongens bij elkaar en de meisjes bij elkaar. Dat was één groot bed. Dat kregen we na de oorlog en toen werden we allemaal opgeroepen. Dat was op de Mare, en daar was zo'n Rode Kruisgebouw en daar werden we allemaal in een speciekuip gezet, zo'n tobbe met zeepspul, en dan werd je helemaal ingezeept en dan moest je je kleding een week aanhouden, een week lang. Nou, je stonk een uur in de wind. Verschrikkelijk. En dan een week later werden we daar helemaal afgeschrobd met een borstel en dan was je schoon. Maar je moest er een week in blijven lopen. Maar je hoefde je niet te schamen hoor, want iedereen had het en ook sommigen weer niet. Die hadden dezelfde ellende meegemaakt, hetzelfde bed.

I-1: Ja, dat is met corona ook natuurlijk, dat we niet weten wie besmet is.

G: Ja, is ook zoiets. Ik was geloof ik twaalf jaar, ik zeg tegen mijn moeder: "Ik heb buikpijn."

Het Elizabethziekenhuis zat op de Hooigracht. "Kan je met me meegaan?" "Nou, ik heb geen tijd, ga maar alleen." Twaalf jaar! Dus ik kom daar bij die poort en ik vertel dat zo aan die balie, nu is dat allemaal modern, toen was dat nog niet zo. "Ja, ik heb buikpijn." "Waar?" "Aan die kant." "Ja, goed, ga dan maar mee. Heeft je moeder telefoon?" "Nee, die hebben we niet." "Oh, dan zal ik wel iemand daarnaartoe sturen." We woonden toen op de Nieuwe Rijn, dus het was maar een eindje, van de Hooigracht naar de Nieuwe Rijn. Toen kwam iemand waarschuwen: "Je zoon is geopereerd, aan zijn blinde darm. Je kan hem komen opzoeken." En veertien dagen later, toen zei mijn broer Wim: "Ik heb ook buikpijn." Toen zei mijn moeder: "Ga jij dan ook maar weer." Maar toen bracht ze hem wel weg [.....] Dat was toevalligerwijs zo. Je hoort er nou niet zo veel meer van. Vroeger hoorde je veel meer over blinde darmen.

I-1: Mijn dochter heeft het ook nog pas gehad. Dus het komt nog wel voor.

G: Vroeger lag je er een dag of tien voor in het ziekenhuis.

I-1: Nu hooguit een nacht of zo.

G: Dus dat zijn van die dingen, die komen nu weer naar voren, nu weet ik dat weer.

I-1: Ja, nu komen er weer andere dingen naar boven hè?

I-2: Uw moeder, die zo vaak zwanger was, kreeg die ook wel eens steun?

G: Nou, ze kreeg eten, van het Elizabethziekenhuis.

I-2: Kwamen ze iedere dag met een pannetje?

G: Dat waren van die pannetjes die in elkaar pasten, een torentje, dat zakte dan in elkaar. Dat was dan ook weer dat de een warm werd en dan werd de ander ook warm. Zo warmden ze dat op. Dat weet ik nog.

I-2: Was dat alleen voor uw moeder?

G: Ja, wij kregen helemaal niks. En één broer is dan later uitgezonden, naar Brabant. Een kolonie noemden ze dat, om aan te sterken. Die was er erger aan toe dan ik. Ik hoefde niet mee, maar het was ook vrij ernstig hoor. Er gingen een hoop kinderen naartoe.

Maar wij waren ook altijd op pad, want dan lag er een boot, een grote boot in de Utrechtse Veer en daar lagen altijd uien en wortelen in, voor het ziekenhuis. En daar stond altijd een Duitser bij; je kon

er niets pikken, maar als die boot leeg was, dan stond er een ladder in omdat ze ook naar de bodem moesten. Die boot werd niet afgedekt en dan lagen er stukjes ui en stukjes wortel en dat schraapte je dan bij elkaar ... ja, zulk soort dingen hè. Zo rolden wij er eigenlijk doorheen.

I-2: En lieten jullie ook wel eens, dat jullie iets moesten sjouwen van die boot en dat het dan in het water viel? En dat je het dan 's avonds..?

G: Ja, dat hebben we wel met die aardappelen gedaan.

I-2: Met die aardappelen?

G: Ja, met die aardappelen deden we dat.

I-2: Hoe ging dat dan?

G: Als die man dan zwikte op die loopplank, dan vielen die aardappelen in het water en als die boot dan vertrok, dan kwamen wij met een hark en visten wij ze weer van de bodem af. Want het gebeurde langs de waterkant en het was nooit diep. Het was wel koud, anders was je er zelf ingegaan. Dat gebeurde ook. En dan hadden ze een bascule staan en die was niet zuiver, zo'n vierkante weegschaal met die gewichten en dan legde je er een grote aardappel op en dan was die weer gelijk en als ze dan niet keken pikten wij die aardappel er weer af.

I-1: Bent u ook wel eens bestraft voor zoiets of bijna gepakt?

G: Ze lieten ons allemaal gaan. Ik ben nog wel een keer met een soort telefoonpaal, die was afgebroken of zo, die lag aan de Nieuwe Vaart en ik liep altijd met mijn broer Willem samen. Ik zeg: "Zouden we die nou niet mee kunnen nemen naar huis?" "Ja, hij is wel zwaar." "Laten we het toch maar proberen." En dan liepen we met zo'n paal op de schouder, zo lang, zo dik. Toen waren we net tien jaar hoor. Heel de weg naar huis, geen schoenen aan, op blote voeten, schoenen hadden we niet meer. En m'n vader hartstikke blij hoor, dan kon ie weer zagen en hadden we weer wat te branden. Dus je struinde de hele dag door de stad af.

I-1: U was echt alleen maar met eten en brandstof bezig?

G: Ja, en dan liep je naar de Haarlemmerstraat en dan gingen die soldaten zwemmen bij de Overdekte. En die Duitsers rookten veel, allemaal, marcheren allemaal en nog roken ook en dan gooiden ze alle peuken daar neer en die raaptten wij op en als je er dan veel bij elkaar had ...

I-1: Dan maakten jullie er sigaretten van.

G: Maar mijn vader had geen vloei en wel een kerkboek. Tja, niet netjes natuurlijk.

I-1: Wel mooi papier.

G: Heel dun papier, maar ja, dan maar eruit scheuren, maar dat kon eigenlijk niet. Maar hij deed het wel en zo kon ie een shagje draaien. Maar alleen wij konden dat oprapen. Als je ouder was, zestien of zeventien jaar, dan werd je opgepakt. Wij konden vrij rondlopen. Ze zeiden er ook nooit wat van hè, die Duitsers. En er waren er ook wel bij die het echt wel door hadden, dat ze zeiden: het is niet goed wat we doen. Het waren ook maar jonge jongens. Dat heb je nou weer in Oekraïne; elke oorlog is hetzelfde.

I-1: Wat was het werk van uw vader? Voor de crisis.

G: Hij was scheepsbouwer, bij [boten...] en daar heeft ie gewerkt. Die werf is er nog. Toen heeft ie gewerkt tot 1929, toen kwam de klad erin. En toen heeft ie dan hier en daar nog wel eens gewerkt buiten de stad, en dan had ie een oude fiets en dan fietste hij daarheen en dan kon hij weer één of twee dagen werken, maar hij werd altijd geheid ontslagen voor de feestdagen, voor de kerstdagen of de paasdagen; moesten ze doorbetalen.

I-2: Uw vader werkte altijd in de buurt, of werkte hij ook wel eens ver weg?

G: Nee.

I-2: Hij moest nooit naar Schiedam of zo, want daar zaten de scheepsbouwers?

G: Ja, daar fietste hij heen om te werken. Maar dat was dan weer voor mijn tijd. Maar dat was dan in 1929. Toen kwam die klad en dat was dus voor mijn tijd. Maar mijn vader zat dus vanaf zijn elfde, twaalfde jaar in het scheepswerk. Hij was revolverklinker.

I-1: Revolverklinker?

G: Dan moest ie die nagels, zo aan de bovenkant, met een kolf van ijzer, daar zat ie onder, onder die plaat, en dan aan de bovenkant stond zo'n man met een revolver te tikken, die nagels erin te tikken en dan moest ie dat tegenhouden, anders schoot ie erdoor. Dat was de hele dag in een vreselijke

herrie. Hij werd er ook doof van hoor.

I-1: En toen is ie dus in de crisis werkloos geweest.

G: Er was geen baan tussen te krijgen. Hij wilde overal werken, maar niemand had hem nodig.

I-1: Daar kan je ook niks aan doen.

G: Een vreselijke werkloosheid was het, trouwens, over de hele wereld was het.

I-1: Ja, een grote crisis hè.

G: En daar is toen die wereldoorlog door ontstaan. Ze moesten een uitweg hebben. Het is jammer genoeg dat het zo moet.

I-1: Ja, dat was zeker naar. Maar hoe kwamen jullie dan aan geld en aan eten?

G: Steun.

I-1: Van de steun?

G: Van de steun. Heel magertjes. Ieder dubbeltje omdraaien hè? En altijd maar poffen, in de winkel, iedere week, volgende week betalen, de laatste heeft ie nooit gehad, die man. Dat was altijd zo. Dan kwamen we boodschappen halen: "Kan ik dat volgende week betalen?" "Ja, dat kan." En dan haalde ze weer boodschappen. Zo schoof dat op.

I-2: Zo ging dat hè.

G: Ja, we hadden geen weelde hoor.

I-1: Dat geloof ik graag.

G: Nooit geen fruit, een ei in de week, alleen 's woensdags. Fruit heb ik van m'n leven nooit gezien hoor, dat kon gewoon niet. D'r was zo'n man met een handwagen en wat ie dan niet verkocht had, dan deelde ie dat uit, want als dat verrot de andere dag. Dan had ie pruimen of peren en dan liep de hele meute achter hem aan.

I-1: Je leerde al vroeg de boel bij elkaar snaaien.

G: En je wordt ook zuinig ervan. Je hele leven ook hè. Je hoeft nu geen dubbeltje om te draaien, nu, maar je draait hem wel om.

I-1: Ja, dat ben je zo gewend hè.

G: Ja, dat ben je zo gewend. Je gooit ook niks weg, geen eten.

I-1: Nee, dat doe ik ook niet.

G: Of ik verkruimel het voor de beestjes, maar weggooien doe ik niet. En iedere keer denk je toch daaraan. Heel raar is dat.

I-2: Doet het ook pijn als je ziet dat andere mensen eten weggooien? Denk je dan: oooh?

G: Nou, dat vind ik ook niet normaal hoor, dat vind ik niet normaal. Maar ja, je mag het haast ook niet meer aan de beesten voeren. Dan weten ze ook eigenlijk niet wat ze ermee moeten. Maar je kan er van alles nog mee doen: je kan het even oproosteren, maar je kan ook zoveel nemen dat je niet te veel overhoudt. En mensen hebben tegenwoordig freezers en alles.

I-1: Juist omdat er zo veel is, gaan mensen te veel inslaan.

G: Als je tegenwoordig in een supermarkt loopt, weet je niet meer wat je kopen moet. Abnormaal, zoveel als er is.

I-1: En wat deed uw vader dan tijdens de crisis?

G: Ja, niks eigenlijk. Mijn moeder helpen.

I-1: Nou, uw moeder helpen, dat is niet niks met veertien kinderen.

G: Hij waste ons en hij deed de was. Met zo'n teil, zo'n houten geval op de plaats. En wij werden gewoon in de teil gezet, 's zaterdagsmiddags, en dan werden we schoongemaakt met een borstel en groene zeep. En dan kregen we een pyjamaatje aan, dat je je eigen dan maar weer niet vuil maakte met nieuwe kleren. En als het dan mooi weer was, kon je op de Nieuwe Rijn aan de deur zitten. Er reed geen auto, niks toen, en dan kon je daar heerlijk zitten. Maar dan werd je om een uur of zes geroepen voor het eten en dan moest je daarna naar boven. En dan zeurde je niet meer hè? Maar ja, er moest ook een keer rust komen, want 's morgens om half acht stonden we al beneden, te blèren. Die hebben eigenlijk nooit geen rust gehad.

I-1: En de oudere kinderen, gingen die allemaal tegelijk?

G: Die gingen later. En later werd het dan veel beter, die gingen mijn moeder vervangen. Die hebben ons eigenlijk grootgebracht. De latere generatie is dan grootgebracht door mijn oudere zusters. Maar

die eerste jaren, toen in de crisis, dat ze er toen al aardig wat had, zo'n acht kinderen, je kan je niet voorstellen dat je dat overleeft. Als je die verhalen hoort, dan zeg je: onbegrijpelijk. Maar ja, je leeft nou in een heel andere tijd natuurlijk.

I-1: Maar u heb het toch ook allemaal meegemaakt, en u bent wel oud geworden, dus ja. Het heeft ook met de gezondheidszorg te maken, het betere eten.

G: Ja, en mijn vader, waar die aan gestorven is, die had een hartaanval en daar kon je niets aan doen hè?

I-2: Hoe oud was hij toen?

G: Het was even na de oorlog, ik denk dat ie een jaar of 55 was. [Michiel Overdijk, geb. 14-9-1900, overleed 4-3-1969]

I-2: Best jong nog.

G: Ja, en ik heb precies hetzelfde gekregen en toen heb ik een hartoperatie gehad, in 1992. Mij konden ze helpen. Toen niet; hij kreeg een aspirientje, dat moest dan die pijn wel verzachten. En dat is het grote verschil hè. Want nou worden de mensen oud, maar op allerlei manieren word je gered, natuurlijk. Ze maken van alles.

I-1: Ja, da's ook niet altijd beter. Er zijn ook een boel oudere mensen, die worden in leven gehouden en die hebben niks meer om voor te leven.

G: Ja, als je niet goed meer kan praten, of je met een rollator gaat lopen,... als ik dan zo oud moet worden, dat lijkt me niet leuk.

I-2: Mag ik iets vragen? Want jullie waren met heel veel kinderen en die moesten allemaal schoenen aan. En hoe deden jullie dat dan? Uw vader, die was heel handig toch?

G: Ja, die kocht dan een stuk leer, als dat kon, als er geld was, en dan maakte hij zelf, dan had ie een leest en dan maakte hij zelf schoenen en dan kocht ie bij Cornelissen, zo heette die man, in de Rijnstraat [J.P. Cornelisse, lederhandel, Rijnstraat 3], en dat was een schoenmaker en dan kocht mijn vader een stuk leer en dan sneed mijn vader schoenen [...]. En wat kapot was, daar werden ze gemaakt. En dan poetste hij iedere zaterdagmiddag alle schoenen. Ze stonden allemaal in een rij. We hadden twee kamers, een voor- en een achterkamer op de Nieuwe Rijn. En een alkoof, daartussenin, met van die schuifdeuren, en daar zat ie dan [...] en dan begon die ook schoenen te poetsen, dat deed die wel.

I-1: Leuk, en hoe was de relatie tussen uw vader en moeder?

G: Heel goed.

I-1: Ja, en de sfeer in het gezin, was ook goed hè?

G: Ja, heel goed. Mijn vader was ontzettend gek op mijn moeder. Ze waren allebei 18 jaar toen ze trouwden. Ze waren van 1900, dus dat is makkelijk te onthouden. Ze zijn in 1918 getrouwd [23-4-1919]. Mijn vader was gek op haar, altijd geweest. Nooit een onvertogen woord, nooit geen ruzie gehoord, nee. En mijn vader dronk dan wel een borreltje, maar nooit te veel en als het dan wel eens een beetje te veel was, dan was ie vrolijk. Je hebt wel eens mensen die een beetje anders worden, maar dat had ie niet. En verder, ja, het was ook het enige dat hij had. Altijd maar hard sjouwen en hard werken, en zijn gezin, en weet ik wat ie allemaal deed. Dat was z'n uitje, zo zondagmiddag en een anderhalf uur naar het café en dan kwam ie zijn vader nog tegen, mijn opa dus.

I-1: Oh, de vader van uw vader woonde ook in Leiden?

G: Die had een snoepwinkel in de Vestestraat, met allemaal van die houten schappen, met gruttenpap, en krentenbollen, en dan zei z'n vrouw, het was zijn tweede vrouw, en dan zei ze: "Dag schapies" tegen ons. Dan kwamen we even kijken bij opa en dan kregen we een krentenbol. Die was dan spijkerhard. [Michiel Overdijk, overl. 5-7-1958, gehuwd 1. Wilhelmina Vogelesang, 2. Johanna Kallenberg, woonde Vestestraat 112]

I-1: Dat was een oude krentenbol.

G: Die lag al weken in de kast. Een hele ouderwetse winkel. En later, toen ze er uit waren, ze waren allebei overleden en ik was dan loodgieter en werkte op de Herengracht en toen kregen we een opdracht, van een aannemer. We gingen een huisje verbouwen in de Vestestraat en dat was dat huisje. We hebben het helemaal uitgebroken toen, en ook om een wc te plaatsen en zo en de plaats

overdekt, dat ie dicht was. Is een heel leuk huisje geworden. Het is wel goed verkocht ook. Die huisjes zijn veel waard hoor, met zo'n klokgeveltje. Maar dat was altijd leuk hoor als we bij opa kwamen. En op het laatst had hij het niet meer door en dan ging hij hier naar het café en dan nam hij een paar borreltjes en dan ging hij soms nog even kijken of mijn vader er was en dan zei die caféhouder: "Chiel (want zo heette mijn vader), er staan al vijf borreltjes van je vader op hoor, want die is woensdag al hier geweest." En die wist dat niet meer en die zei: "Ik krijg een borreltje van mijn zoon, dat komt wel goed." Ja, het was een borreltje een dubbeltje hoor.

I-1: Maar dat was ook al heel wat in die tijd ...

G: Ja, want ik geloof dat mijn vader maar een gulden zakgeld kreeg. Hij kon maar tien borreltjes nemen.

I-2: Want de steun was maar zes gulden per maand in de crisis?

G: Mijn moeder had toen acht gulden in de week steun, denk ik.

I-1: U had het tijdens de kennismaking ook nog over Hulpbetoon.

G: Ja, daar kon je ook wat halen. Dat was op de hoek van de Langebrug, naast de kerk, de Lodewijkkerk. Zoiets was het, daar kon je dan gratis wat krijgen, kleding en wat dan ook voor armen. Ja, Hulpbetoon zeiden wij, het was een afkorting van het een of het ander, maar dat weet ik niet meer precies [Maatschappelijk Hulpbetoon, later Sociale Dienst]. En daar kregen ze ook wel eens iets van, een mantel of een hoed of een das.

I-1: Dat was altijd meegenomen met zoveel kinderen.

G: Dat was de armendienst eigenlijk. Het was niet van de kerk; we gingen wel naar de kerk, maar daar hebben we nooit veel van gehad. En wat toch eigenlijk wel kon. Ze waren wel rijk.

I-1: Hoe bent u opgevoed?

G: Katholiek.

I-1: Onze kerk, dat was de gereformeerde, die gaf wel geld. Mijn vader is ook werkloos geweest, maar wij kregen wel steun van de kerk.

G: Daar kregen ze het wel ja. Dat kan ik me nog wel herinneren dat mijn moeder dat zei.

I-1: Daarom werden ook een hoop mensen gereformeerd.

G: Het hoeft altijd geen overtuiging te zijn. Je hebt ook mensen die denken: als ik er wijzer van word, dan doe ik dat maar. Het is niet de bedoeling natuurlijk.

I-1: Nee, nee, het is niet de bedoeling, maar ik kan ze geen ongelijk geven. Ik snap het wel.

G: Ik snap het ook wel. Want je zal maar in armoe leven, dan ga je gekke dingen doen, echt waar.

I-1: Stelen kan ik ook wel goed begrijpen, maar ondanks al die armoe was uw jeugd toch mooi. Wat vond u de mooie kanten van uw jeugd in vergelijking met de jeugd van nu?

G: Mijn moeder was niet streng, mijn vader ook niet. We werden in een hoop dingen vrij gelaten. Je moest alleen geen gekke dingen uithalen. Maar we waren wel trouw als ze zeiden: "Thuis zo laat", "Schaatsen in de winter voor de deur, niet verder" en dat deed je dan ook gewoon, je luisterde goed. En dat moest ook wel, want met zo'n ploeg, dat gaat gewoon niet als er één of twee dwarsliggen, dat ging niet.

I-2: Dan loopt alles in de soep.

G: Maar verder was het altijd heel leuk, heel leuk gezin. Ja, er was natuurlijk wel eens wat.

I-1: Maar daar hebt u goeie herinneringen aan.

G: Ja, ja.

I-1: En de jeugd van nu, wat vindt u daarvan?

G: Nou ja, ik vind dat ze te veel leren op de eerste plaats. Maar ik vind dat daar een hoop jeugd jaren mee weg gaan. Want met die fijne jaren, wat wij deden, wij dansten, gingen naar de bioscoop in die leuke tijd tussen de achttien en de twee- drieëntwintig jaar, weet je wel, liepen we over het station, de Stijfsebaan noemden ze dat. Daar heb ik mijn vrouw ontmoet. En mijn broers en mijn zusters, die ontdekten daar. Dat maken ze nu niet mee. Ik heb zelf kinderen en kleinkinderen en als ik daar in het weekend ben zijn ze constant aan het leren. En dan gaan ze naar hun kamer en dan zeg ik: "Kom je nou [.....]". "Morgen moet ik nog zoveel leren en dit en dat". En dat vind ik toch wel eens erg bezwaarlijk. Het zal wel nodig zijn. Mijn oudste kleindochter is dan nu twintig en die leert voor geschiedenisleraar. En die vraagt of we ook wat meegemaakt hebben in de Duitse oorlog. Dat moeten ze op die scholen ook vertellen. En dat valt ook onder de geschiedenis natuurlijk en wat er nu gebeurt dat komt ook weer in de geschiedenis en daar moeten ze voor leren. Maar dat gaat terug tot het jaar 1500. Wat je dan leren moet! Tachtigjarige oorlog, maar wat heb je daar nou aan? Maar dat moet je toch leren. Daar word je geschiedenisleraar voor. Nou, ik sta er wel eens van te kijken. Ja, ik heb alleen maar lagere school tot m'n 12^e jaar. Maar als ik dat zie, dan denk ik: dat is toch niet zo leuk hoor. Want je moet op een gegeven moment toch wel eens leuk uit kunnen gaan ook.

I-2: Doen ze vast ook wel.

G: Maar ze zullen vast op hun manier

I-1: Ja, de jeugd van tegenwoordig kan heel goed klagen. Dat ze het zo druk hebben. Dat is een groot verschil met uw jeugd en met mijn en ook Marijke's jeugd, denk ik.

G: Ja, ze maken zich ook wel druk hoor.

I-2: Maar toen u van school ging, toen was u 12 hè. Wat ging u toen doen? Werk of baantje of ...?

G: Ik heb zes klassen doorlopen en toen kwamen in de oorlog de Duitsers in de scholen en toen ging het niet meer door. Ik was toen tien, negen jaar, en toen moesten we van school af. Ben toen nog een paar jaartjes thuis geweest en toen kwam er dan een neef van mijn moeder en die had een loodgietersbedrijf en toen zei mijn moeder: "Joh, kan jij nou nooit eens die jongen van mij gebruiken?" Ik was toen zo'n ventje, ik ben nu nog niet groot. Ik stond te kijken, ik keek overal tegenop. Ik was zo verlegen als ik weet niet hoe. Maar het was een neef of een oom, nou, dan moest je in het gelid staan. Maar goed, hij zegt: "Ik wil het wel met die jongen proberen". Maandags erheen. Hij zegt: "Als hij goed zijn best doet, ik neem hem aan voor zeven gulden per week en als hij goed zijn best doet dan krijgt hij er wat bij." Dus toen had ik daar een maand gewerkt en toen ging ik omhoog naar 11 gulden. Dat was een heel bedrag.

I-1 en I-2: Ja, ja, ja.

G: En uiteindelijk ben ik daar blijven werken, 46 jaar lang.

I-1: En die heette Steenbergen?

G: Ja, mijn neef heette Steenbergen, mijn moeder heette ook [Elisabeth van] Steenbergen [15-2-1900 – 20-10-1978]. Maar uiteindelijk heb ik daar 46 jaar gewerkt en toen ik trouwde verdiende ik vijftig gulden. Toen had ik 10 jaar gewerkt en had ik het omgedraaid van 11 gulden naar 50 gulden. Dat was een bedrag hoor, 50 gulden.

I-1: Ja, dat was toen heel wat ja.

G: Maar uiteindelijk heb ik toen op de Waardgracht ingewoond in een afgekeurde woning. Daar betaalde ik een knaak voor per week en toen werd er nieuwbouw gezet aan de Willem de Zwijgerlaan en toen gingen we naar f 17,50 per maand. En je kreeg er niks bij. En toen zeg ik tegen mijn baas: "Dat en dat is er aan de hand, ik kan haast niet eens meer aardappelen kopen man." Toen zegt hij: "Dat is toch niet erg?" Toen ging hij vrijdags geld halen, zet hij een zak aardappelen voor me neer. [Allen lachen smakelijk]

G: Ik zeg: "Maar dat is de bedoeling niet." En daar kon hij wel om lachen en toen gaf hij er ook wel wat bij. Maar niet veel hoor. Maar ja, je kluste veel. Daar was het vak ook naar, je kon zoveel werk krijgen. We hadden toen die strenge winter in 1963. Bij ons op de Utrechtse Veer had je een bierbrouwerij en daar was de hele tent bevroren; het hele toilet was uit elkaar gevroren en die pot uit elkaar. Hij zei: "Kan jij dat niet maken?" Ik zei: "Natuurlijk kan ik dat maken. Maar ik kan het niet kopen hoor." Hij zegt: "Nee, dan krijg je van mij geld." En toen heb ik het voor hem gemaakt en ik dacht: wat moet ik nou rekenen joh. Een paar avonden aan gewerkt. Dus ik zei: "Geef me maar zestig gulden". Hij zegt: "Dat is goed." En ik kom thuis en zeg tegen mijn vrouw: "Een weekloon verdiend in twee avonden en ik heb nog een tientje over." Zo werkte ik hè, ik ben avond aan avond weggegaan om er uit te komen. Want je kreeg een nieuw huis, maar kleed dat maar aan. Het was een driekamerflat. Daar zat een betonvloer in en verder zat er niks in. Die huizen werden nog behangen, dat was alles en ik kwam uit een huis van een knaak. Maar ik was haast iedere avond weg hoor, ik had veel klanten.

I-1: Dus u hebt altijd heel hard gewerkt voor uw gezin.

G: Jaaa, altijd geisers schoongemaakt, kachels, die moesten ook schoongemaakt worden, later met het aardgas kwam er ook veel werk. Maar in het begin de geisers ook, ik had heel veel klanten, hoor.

I-1: En u bent bij Steenbergen blijven werken? Daar altijd in dienst geweest?

G: Ik was op een gegeven moment de laatste. Er hadden meerdere knechts gewerkt. Al mijn neven, haast al mijn neven. En die zwaaiden weer uit, naar die baas en die baas. Maar ik had er nooit zoveel zin in. Ik had het daar goed. Je woonde op de Willem de Zwijgerlaan en je werkte op de Herengracht, het was te fietsen. Dus ik had niet zo veel zin om te verhuizen. Ik kon ook wel bij Piet de Niet werken in Katwijk, daar verdiende je meer. Maar dan moest je toch gaan reizen en het was niet zo nodig. Dus ik zei: "Ik blijf hangen." Maar ik was uiteindelijk de laatste. En de zaak bestaat niet meer, da's jammer.

I-1: U hebt de deur dichtgedaan. Maar u hebt ook nog bij een slager gewerkt.

G: Ja, dat is in de tussentijd geweest.

I-2: Vóór de loodgieter?

G: Ik ben een maand of zeven, acht slager geweest bij Duindam op de Hoge Rijndijk [J. Duindam, Hoge Rijndijk 32]. Later zat er de Ozon, die strijkerij, en nu zit er een restaurant in.

I-1: Op de hoek van de Singel?

G: Daar zat een wasserij, dat was Dingjan. Nee, het zat in het midden. 'Eigenwijs' zit er nu, dat was vroeger een slagerij. En daar heb ik een maand of zeven gewerkt en toen vroeg ik opslag en toen verdiende ik 7 gulden in de week. Meer kregen we niet. Toen zei mijn vader: "Daar ga ik wel naar toe, dat kan niet zo." Want je moest er ook wel voor werken, want de slager was altijd maandagmiddag vrij. Maar ik moest altijd werken, schoonmaken, de boel schoonmaken. Dus je werkte vijf en een halve dag. Dus zei mijn vader: "Als jij er niks bij geeft, dan neem ik die jongen mee." Maar hij bleef er bij. "Nee hoor, ik ga geen opslag geven." Mijn vader zegt: "Nou, dan neem ik hem mee." [.....]

I-2: Maar wat goed van uw vader!

G: Ja, die ging er wel achteraan, hoor. Want die zegt: dat is uitbuiting [=uitbuiting] natuurlijk. Want het was vroeger wat met die bazen hoor. Dat waren echte bazen. Ook wel goed, want waar ik het geleerd heb, het loodgietersvak, dat was een norse man, maar die gooide rustig een hamer naar je heen hoor, als je iets verkeerd deed. "En nou zal je het goed doen." Echt een strenge leermeester en dat helpt wel. Dan leer je het wel. Nu zijn ze er wel makkelijker mee, een beetje brutaal. Hallo, dat durfden wij allemaal niet. Ik heb veel op scholen gewerkt, katholieke scholen, onderhoud. En dan hoorde je die kinderen en die riepen de meester wel bij zijn voornaam. Maar dat vond ik wel erg vreemd, hoor. Dat hoefden we vroeger niet te proberen, hoor.

I-1: Maar ik vraag me ook af of dat wel zo goed is.

G: Het kwam zo gek over. Dat u was gewoon weg. Mijn kleinkinderen hebben het ook al, hoor. Ook geen u meer. Toch vind ik dat niet leuk, maar je doet er niks aan. Ze groeien zo op hè.

I-1: Ja, precies, ze leren het niet.

G: Het hoeft ook niet zo streng te zijn, maar het komt zo raar over soms. Maar dat heb ik ook nog een paar maanden gedaan dus en ik heb daar nog een leuk iets over. Ik werd naar het slachthuis gestuurd met een mandenfiets. Dat had een slager vroeger en daar werden melkbussen in gezet en die gooiden ze vol met bloed. Om bloedworst te maken, weet je wel. En ik rij over de Haagwegbrug en ik was zo'n ventje van met een grote fiets en hij was zwaar. Hij zat niet helemaal vol, maar er zat gauw een liter of tien in. En ik sla om, de deksel van die bus af. Al dat bloed over straat. Mensen dachten wel dat ik in tweeën lag. [Allen lachen]

I-1: Ze dachten allemaal, dat u op sterven na dood was.

G: Maar ja, er reden ook geen auto's. Het was zo stil overal, maar je had een fiets.

I-1: Het was wel leuk zeker, dat fietsen?

G: Ik kon nauwelijks bij de trappers.

I-1: Als een fiets te groot is, wordt het moeilijk.

G: Ik reed altijd met blokken op de trappers, die houten blokken erop.

I-1: Om bij te verdienen werkten jullie ook voor de conservenfabrieken hè? Kunt u daar nog iets over vertellen? Ook over de herenbonen?

G: Ja, wij kregen dan bonen van de conservenfabrieken voor af te halen. Het was voor Nederlands-Indië, daar ging het allemaal heen. Je had het merk Molen en De Sleutels en al die merken. En wij hadden van de Vita op het Levendaal [N.V. Snelvriesconservenfabriek "Vita", Hogewoerd 183, Levendaal 168, 174, 173, 199 enz., voorheen Wouterlood, later Iglo]. Daar is later Sander ingekomen. Niet de zeepfabriek op de hoek van de Korevaarstraat, maar Vita zat bij de Plantage. Dat steegje dat er voor zit op die hoek [tussen 4e Binnenvestgracht en Pakhuisstraat].

I-2: Waar nu een café zit?

G: Datzelfde steegje wel, maar die moet je dan doorlopen naar het Levendaal. Dat cafeetje zit op de hoek van de Hogewoerd [en Utrechtse Veer]. En daar haalden wij dan herenbonen of snijbonen of een soort preien en die moest je dan zo hangen en dan werd het een soort gaar of zoiets en dat werd dan ook voor conserven gebruikt, maar we kregen nooit geen kersen en aardbeien hoor. Dat niet, want dan pikten we te veel. En dan moest je die herenboontjes kraken en dan bewaarde mijn moeder al die puntjes en dat nat maken, want dan wogen ze weer zwaarder. Dan kon ze er weer gewone boontjes af halen. [het laatste werd lachend verteld] Want ze woog alles, want die boontjes moesten gewogen worden en die puntjes en dan kon ze precies zien wat er af was. Dus als die puntjes een pond zwaar waren, kon zij die boontjes er af halen.

I-1: Dat soort trucs waren ook wel nodig hè.

G: Ja, die was erg van de trucs, ja.

I-1: Nou, gelijk had ze. En deden jullie dat met het hele gezin, die boontjes afhaken?

G: Nou, wel veel hoor. Wie maar even kon en later op mocht blijven, want je moest altijd bijtijds op bed, maar dan mocht je opblijven. En dan kreeg je een heel ding met uien voor je en daar moest je de vellen van afhaken. En dan zat je om een uur of tien te huilen. En het was zo erg, mijn broer was jarig en die werd gewoon vergeten, die verjaardag. Zoveel werk hadden we met z'n allen. Maar je krijgt nooit geen fijne producten hoor. Het was vervelend werk eigenlijk. Maar je moest allemaal helpen, hoor.

I-2: Maar dat was dan misschien ook wel weer gezellig. Met z'n allen.

G: Het was niet altijd gezellig, maar het heeft wel gezelligheid. Want al dat betere wat we nu hebben, dat maakt afstandelijk hoor. Dat vind ik van wel.

I-1 en I-2: Jaaa.

I-1: Je hebt elkaar minder nodig daardoor.

G: Ja, ook met de feesten, dan was je altijd met elkaar. Je was bij je ouders ook met hele grote feesten. Maar nu zeggen ze: "We gaan een dagje naar dit of we gaan naar Spanje." Het valt uit hè.

I-1: Even kijken hoor, ik heb alle vragen gesteld, die hier op staan. Klopt dat? Ik heb nog wel een paar uitdrukkingen die u vorige keer gebruikte. Deze zak weegt 50 kilo, wat bedoelde u daar mee?

G: Dat was ook uit een groot gezin en die moeder maakte zelf kleding. Maar die had geen geld om stof te kopen. En toen hadden ze een jutezak gevonden, van die aardappelenzakken. En daar stond met rode letters op: 'deze zak weegt 50 kilo'. Want daar zat 50 kilo aardappelen in. En daar had ze iets van gemaakt. En dat stond bij die jongen op de rug. Bij Kareltje Groenendijk, dat was een kameraad. En daar liep die mee rond, die jongen. Hij kon het niet uitdoen, want hij had niks anders. Dat lieten ze er gewoon op staan. [Iedereen lacht] Zo'n armoe was dat eigenlijk. Want als je toch kleding van een jutezak moet maken. Dat was ook een groot gezin. Allemaal grote gezinnen. Die moesten toch allemaal verder. Hoe dan ook.

I-1: Zeker. En een baal tarwe uit Exloo?

G: Mijn broer Wout, die was een jaar of achttien en die ging met mijn oudste zus erheen. Naar Exloo fietsen en dat is helemaal daar bij Drenthe.

I-2: In de oorlog?

G: Ja. En die kwamen inderdaad met een behoorlijke baal tarwe kwamen ze terug. Daarvan maakte mijn moeder die dunne pap. Waterdun, want er ging maar een handje in hoor, want je wist nooit hoe lang die oorlog nog duurde. En je moest toch veertien of zestien monden voeden, met de ouders erbij. Dus het was lawaaisoep, maar je bleef ervan in leven. Maar wel broodmager, hoor. Poeh, wat waren we mager. Vreselijk mager. Mijn moeder ook.

I-1: Maar u kreeg ook eten van uw vader, zei u net toch?

G: Eten?

I-1: O nee, niet in de hongerwinter natuurlijk. Nee, sorry.

I-2: Maar die baal tarwe, gingen ze dat een keer doen of was dat regelmatig?

G: Nee, dat is maar een keer geweest, achter op de fiets. Wij hadden later ook nog kennis aan die mensen hoor. Ik ben er zelf ook nog geweest met vakantie. Waren we in Drenthe, ik zeg: "Ik ga naar die mensen toe". Het adres hadden we. We hebben toen onder elkaar zo'n mooi herdenkingsbord laten maken. Dat ze ons gered hadden van het eten. Daar waren ze ontzettend blij mee. Ze leven nu niet meer, hoor. Maar misschien zijn er nog wel kinderen van. Toen ik er naar toe ging leefden ze nog. En daar waren ze erg dankbaar voor. Ze hadden ons leven ook gered hè!

I-1: Het enige wat ik nog niet gehoord heb en de vorige keer wel dat waren de evacuees. Aan de Nieuwe Rijn.

G: Ja, die hebben we ook gehad. Meneer Van Es. Toen werd Rotterdam gebombardeerd, dus dat was in 1942. En toen moesten de grote gezinnen, die grote huizen hadden, moesten mensen innemen. Net wat ze nu doen met de Oekraïners. Dat was toen ook verplicht. En als je een groot gezin had, dat maakte niet uit als je een [...] had, dan moest je ze maar innemen. Nou, en die mensen kwamen met een kind en die hebben nog zo'n jaartje of vijf, zes bij ons gewoond. En toen hadden ze drie kinderen. Toen waren ze met z'n vijven en wij waren met zestien.

I-2: Vruchtbaar huis hè.

G: Toen zaten we met eenentwintig in die woning.

I-1: En was dat nou op nummer 32?

G: Nee, wij woonden op nummer 110. En dat is tegen de Waardgracht aan. Maar 32, het begint laag op de Nieuwe Rijn bij de Hoogstraat. Als je zo aftelt denk ik dat het tussen de Burgsteeg en de Beschuitsteeg is. [Er hangt een prent aan de muur met Nieuwe Rijn 32 erop]

I-1: Het is ergens bij Van der Klaauw in de buurt.

G: Maar ik heb nog nooit naar dat nummer gekeken hoor. Want dat zal wel veranderd wezen hoor.

I-1: Ik heb op nummer 20b gewerkt en dat was voor de Burgsteeg. Een aantal huizen ervoor.

G: Ik heb nooit naar die gevel gekeken. Hij zal wel heel anders zijn, denk ik.

I-1: Maar nummer 110 staat er ook nog?

G: Ja, die hebben ze helemaal verbouwd waar wij gewoond hebben. Dat hebben ze helemaal uitgebroken. Het is wel erg duur verkocht hoor.

I-1: Nu is het nog veel meer waard. Nu is het over een miljoen waard, denk ik.

G: Mijn moeder heeft altijd huur betaald. Het was van het cafeetje in de Burgsteeg waar mijn vader kwam. Mijn moeder heeft het ongeveer dertig jaar gehuurd en toen zegt die man, hij was echt goed hoor, hij zegt: "Omdat u het zo lang gehuurd hebt, kunt u het kopen." En ik had nog een vrijgezelle broer en die had nog wel een paar centen. Dus die zegt: "Dan gaan we het kopen." Die betaalde er dertienduizend gulden voor. Voor dat hele grote huis. En nou, later heeft hij daarin gewoond en weer later een paar nichtjes. En op het laatst werd hij verkocht, was hij helemaal verbouwd, voor € 400.000. Maar ze hebben alles vervangen hoor. Het hele dak vervangen, geïsoleerd, nieuwe riolering, nieuwe gasleiding, alles.

I-1: Dat huis is wel een miljoen waard nu.

G: Dat was een jaartje of vijf geleden, maar de laatste drie jaar is het de pan uitgesprongen.

I-1: Niet normaal. Heb jij nog dingen, die je wilt vragen?

G: Maar die mensen van Van Es. Hij was broodbakker bij de LBF op de Mare. Daar bij de Singel had je de broodfabriek en dan nam die altijd korstjes mee en kruimels en van die rommel en dan maakte hij

broodpap en dat gaf hij dan weer aan ons. Dat was ook in de oorlog. Of hij had een brood over. Hij heeft voor de Duitsers ook gewerkt, voor de Duitsers moest je aan de gang. Maar die had er ook wel te eten mee en je kon eens wat meenemen. En zo hielden ze dan de hele boel maar zo'n beetje samen in leven, want mijn vader gaf hem dan weer wat kolen en dan had hij weer een broodje van hem. Nou, dan was je weer hartstikke blij natuurlijk. Maar we hebben er zeker nog vier tot vijf jaar na de oorlog mee gewoond, want in 1950 zijn er pas huizen gebouwd.

I-2: Zij zijn terug gegaan naar Rotterdam?

G: Nee, ze zijn hier achter gaan wonen, in de Marijkestraat, Irenestraat. Die buurt is toen in 1950 gebouwd. Daar kregen zij een huis van. Op een gegeven moment was het wel onhoudbaar, want toen stonden er wel een stuk of zestien, zeventien fietsen in de gang. En als de achterste viel, dan vielen ze allemaal en probeer er dan maar eens doorheen te komen. [Allen lachen hard]

I-1: En probeer ze dan maar weer eens recht overeind te krijgen.

G: Je kon niet over die fietsen lopen, dan moest je weer aan het begin beginnen.

I-2: Maar toen hadden jullie wel allemaal fietsen dus.

G: Toen hadden we al fietsen, ja. Toen was ik 19 jaar in 1955 en dan had je een fiets. En mijn oudere broers hadden ook allemaal een fiets, maar die woonden nog wel allemaal thuis. En m'n zusters. En je kon ze niet aan de deur zetten, dus ze stonden allemaal in de gang. Het leek wel een fietsenstalling. Maar daar hebben we ook altijd leuk mee gewoond, die mensen.

I-1: Als je zelf een beetje aardig en makkelijk bent, dan doen andere mensen ook ...

G: Eén zoon die leeft er nog van en die andere was kapper, Piet, en die leeft niet meer. En ze hadden ook nog een dochter, maar dat weet ik niet of die nog leeft. Jan leeft nog wel. Die moet ook al dik over de tachtig zijn.

I-2: Daar hebben jullie geen contact meer mee?

G: Ik kom ze nog wel eens tegen. Hij weet het nog wel hoor.

I-1: Hebt u nog dingen waarvan u zegt: dat is nog niet gevraagd?

G: Nou nee, ik ben wel een beetje leeg nu eigenlijk.

I-1: Dat snap ik, u bent ook een uur aan het vertellen geweest.